

Robert Wiszniowski, *Przełomy państwa współczesnego. Przypadek Szkocji i Katalonii*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2013, ss. 176

Państwo jako zorganizowana jednostka terytorialna ma w posiadaniu atrybuty władzy zwierzchniej w celu ochrony ładu społecznego przed zagrożeniami endogenicznymi i egzogenicznymi, biorąc pod uwagę element zróżnicowania interesów, potrzeb, pozycji ekonomicznej oraz wpływów politycznych, a także współzależność grup tworzących dane społeczeństwo. Taka konstrukcja definicyjna stwarza podłoże do dyskusji nad istotą, funkcjami i rolą współczesnego państwa w kontekście obecnego kryzysu polityczno-społeczno-ekonomicznego. Europeizacja, globalizacja czy regionalizacja wymusiły konieczność przeobrażeń państw chcących istnieć w XXI w.

Robert Wiszniowski jest profesorem Uniwersytetu Wrocławskiego w Zakładzie Systemów Politycznych i Administracyjnych, redaktorem naczelnym „Polish Political Science Review. Polski Przegląd Politologiczny”. Znany jest jako politolog, uznany badacz i twórca wielu monografii, opracowań i podręczników m.in. w zakresie marketingowo zorientowanych zachowań partii i kandydatów politycznych, kampanii i postaw wyborczych oraz reklamy i promocji politycznej, a także znawca europejskich systemów politycznych. Omawiana publikacja zajmuje nie tylko istotne miejsce w bogatym dorobku autora, ale jednocześnie stanowi cenną pozycję we współczesnej literaturze przedmiotu, zwłaszcza że podejmuje analizę aktualnych, dynamicznych przeobrażeń natury społeczno-politycznej oraz włącza się w nurt refleksji naukowej dotyczącej deregulacji państwa współczesnego, zapoczątkowanej w środowisku brytyjskim. Szczególnym bodźcem dla Roberta Wiszniowskiego do podjęcia niniejszego tematu była refleksja nad twórczością m.in. Davida Helda, Michaela Keatinga i Petera Selfa. Sama publikacja jest pokłosiem zrealizowanego projektu badawczego.

W *Przedmowie* autor nakreśla problematykę, motywacje i autorskie perspektywy, a także interpretacje roli oraz pozycji państwa w obecnej europejskiej przestrzeni politycznej. Za inspirację do stworzenia opracowania uznaje konieczność zainicjowania debaty odnośnie do idei państwa współczesnego i jego pragmatyki w odniesieniu do zmian zachodzących na poziomie regionów, państw i arenie międzynarodowej. Robert Wiszniowski już na wstępie zaznacza, iż z uwagi na wielopłaszczyznowość i wieloaspektowość problemu dokonano selekcji wątków, co jednak nie oznacza marginalizacji, a jedynie uznanie, że ich studium zaprezentowano w sposób kompleksowy

w dorobku naukowym środowisk akademickich zarówno w kraju, jak i za granicą. W związku z tym czytelnik nie znajdzie w publikacji omówienia kwestii m.in. dotyczących ewolucji państwa w kontekście historycznym, strukturalnym i funkcjonalnym, atrybutów systemów politycznych, systemu polityczno-prawno-administracyjnego Unii Europejskiej. Newralgiczne – zdaniem autora – jest przedstawienie i interpretacja aktualnych przeobrażeń, które transparentnie rzutują na przyszłość istnienia państw.

Sformułowana we *Wstępie* hipoteza głosi, że „państwo współczesne nie jest formacją otwartą, o wysokim współczynniku elastyczności i szerokim zakresie modalności” (s. 14). W celu zapewnienia wszechstronności analizy i postawienia diagnozy autor posłużył się „systemową metodą neoinstytucjonalnej analizy wybranych procesów deregulacji państw” (s. 15) przy jednoczesnym posiłkowaniu się metodą behawioralną i normatywną oraz metodą ilościową.

Omawiana publikacja składa się z trzech podstawowych części. Pierwsza z nich ma postać teoretyczną, gdzie ukazano odniesienia metodologiczne. Gruntowna konceptualizacja podstawowych terminów, jak: państwo, kryzys państwa współczesnego, dewolucja, rządzenie państwem, autonomiczność regionalna, ułatwia odbiorcy zrozumienie meritum problemu oraz sprzężeń między aktorami. Ponadto tego typu komparatystyczne i usystematyzowane ujęcie stwarza możliwość konstrukcji przyczynowo-skutkowej. Autor stosunkowo dużą część swoich przemyśleń poświęca zarządzaniu wielopoziomowemu na gruncie unijnym, zauważając, iż bezsprzecznie wpływa ono na rozwój regionalizacji, która z kolei może okazać się elementem destabilizującym strukturę i funkcjonowanie państwa w rozumieniu tradycyjnym. Robert Wiszniowski podkreśla, że zmiany zachodzące na płaszczyźnie subpaństwowej, państwowej i supranarodowej modernizują, deregulują państwo i prowadzą do dyspersji władzy, jednak nie są w stanie dokonać destrukcji organizmu państwowego w rozumieniu klasycznym. Odzwierciedlenie takowych przekształceń upatruje w aktualnych tendencjach szkockich i katalońskich. Studium wskazanych przypadków wydaje się słusznym wyborem ze względu na możliwość bieżącej analizy zachowań i ich oceny, a także prognozowania. Pomimo że trajektorie rozwojowe Katalonii i Szkocji są nietożsame, to wykazują jeden kierunek – secesję. Politolog zaznacza, iż tradycyjne metody rządzenia politycznego uległy dewaluacji i należy je zastąpić zarządzaniem wielowymiarowym – zarządzaniem publicznym.

Pozostałe dwa rozdziały podejmują odpowiednio przykład Szkocji oraz Katalonii, nie jest to jednak ujęcie komparatystyczne. Jak zauważa R. Wiszniowski, wdrażana polityka regionalna Unii Europejskiej wydatnie przyczyniła się do wzrostu tendencji odśrodkowych, gdzie prym wiedzie region, aczkolwiek eskalacja aspiracji politycznych związana jest równolegle z emanacją politycznej tożsamości narodowej.

Do czynników mobilizujących partie i elektorat na płaszczyźnie regionalnej autor opracowania zalicza: odniesienia kulturowe, historyczne oraz relacje naród–kościół. Elementem różniącym oba regiony jest proces decentralizacji w odniesieniu do rodzimych państw, tj. w Wielkiej Brytanii odgórną dewaluacji, w Hiszpanii zaś oddolnej decentralizacji niesymetrycznej. Robert Wiszniowski swoją analizę buduje na wspomnianych zmiennych i wyodrębnionych czterech komponentach: geopolitycznym, kulturowym, ekonomicznym oraz polityczno-instytucjonalnym. Pozwala to na interpretację nie tylko ewolucji pozycji Szkocji i Katalonii, ale także na dogłębną analizę i budowę modelu „uniwersalnego”, który posłuży badaniu innych dążeń do zmian wewnątrzpaństwowych.

Wybrane przykłady Szkocji i Katalonii z racji aktualności wydarzeń są doskonałym materiałem badawczym i konstruktorem szerszych odniesień. Procesy w regionach odznaczają się dużym dynamizmem i z pewnością doprowadzą do zmian, niekoniecznie w postaci niepodległości. Słuszny zatem wydaje się wniosek autora, że aktualnie nie jest obserwowany definitywny upadek państwa, a jedynie wyłanianie się nowej jakości. Porażka orędowników szkockiej secesji w referendum niepodległościowym z 18 listopada 2014 r. w istocie nie jest ostateczną przegraną, gdyż paradoksalnie pokazuje, że problem jest palący (ponad 40% głosujących było za zniesieniem unii). Ponad 80% poparcia Katalończyków dla procesu przekształcenia regionu w niezależne państwo (referendum zostało uznane przez rząd w Madrycie za niezgodne z prawem, a w konsekwencji jego wyniki nie są wiążące) świadczy o tym, że problem istnieje i prowadzi do poważnego zachwiania konstrukcji państwa współczesnego, które wymaga natychmiastowej reorganizacji.

Autor podnosi ważki problem deregulacji współczesnego organizmu państwowego, który wpisuje się w międzynarodową debatę w odniesieniu do przeobrażeń państwa w dzisiejszych czasach. W kontekście priorytetowe znaczenie zyskuje pytanie o uwarunkowania i długofalowe konsekwencje kryzysu instytucji państwa. Dynamiczne i niepohamowane zmiany spowodowane eksplozywną działalnością różnorodnych czynników sprawczych, m.in. politycznych, społecznych, gospodarczych, czy uwarunkowań związanych z regionem sprawiają, iż tradycyjne metody i rozwiązania stają się mało skuteczne. Jednocześnie państwo będące w posiadaniu władzy zwierzchniej nie powinno ignorować wzrostu natężenia aspiracji niepodległościowych regionów, gdyż w konsekwencji mogą skutkować secesją lub ostatecznym unicestwieniem państwa macierzystego. Jednym z proponowanych rozwiązań są mechanizmy zarządzania zderegulowanego, które wykorzystują *multi – level governance system*, czyli delegację uprawnień na niższe szczeble, które z zasady powinny lepiej zrozumieć istotę problemów regionalnych. Charakter interdyscyplinarny pracy pozwala na wnioskowanie, iż stanie się ona istotną opinią naukową do powzięcia dyskusji nad przyszłością państw

nie tylko na gruncie politologicznym, ale w obszarze innych dyscyplin. Ponadto czytelnik może zweryfikować część założeń i ocenić ich trafność, dokonując konfrontacji z aktualnymi wydarzeniami, co sugeruje realność istniejących problemów. Narracja prowadzona jest w sposób zrozumiały dla odbiorcy, co w dużym stopniu sprzyja zaangażowaniu czytelnika w prezentowane problemy. Zastosowane metody badawcze oraz logiczne powiązanie elementów składowych pracy pozwala na realizację postawionych przez autora celów. Wskazana pozycja książkowa jest wartościowym źródłem wiedzy dla czytelników zainteresowanych szeroko rozumianą problematyką polityczno-ustrojową.

Wioletta Husar